

Kockadobás a végtelenbe

Transzparencia – Átlátás

➔ Vasarely Múzeum, Budapest

➔ 2011. január 26 – május 1.

WOLSKY ANDRÁS triptichonjának címével mondhatjuk: *A végtelen rétegeire* nyílik kaleidoszkóp-szerű rálátás a *Transzparencián*. A Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület (OSAS) idei kiállítása tovább folytatja az OSAS¹ immár öt éves hagyományát, és a *Valós és virtuális terek* (2006), a *Fehéror-fekete* (2007), *Az eleven szín* (2007) vagy a *Pont, vonal mozgásban* (2010) után a geometrikus konkrét művészet újabb szegmensét mutatja be a Vasarely Múzeumban. A rendezők „Wunderkammernek” nevezik jelen csoportos tárlatukat, amely „olyan műveket gyűjt egybe, amelyek az átlátszóság, az átlátás különböző mértékét és jelenségeit hordozóként, jelként és jelenségek előidézőjeként fogják fel.”²¹ Sejttesse bár a Wunderkammer a furcsaságok ad hoc bemutatását, a *Transzparencia*, ahogy a Curiositát Kabinet is, mégiscsak összegző jellegű: mondhatni a transzparencia monográfiája.

Az átlátszóság, az átlátás leginkább egymással kapcsolatban álló rétegekkel mutatható meg. Ezek formálódhatnak szabályos rendben, mint HALÁSZ PÉTER TAMÁS *Fénysátrában*, ahol fekete üvegből metsz tornyosuló, végtelen oldallapú süvegformát a vakítóból szürkébe csituló neon. LUDWIG WILDIN *Sztereozkopikus képein* épp fordítva, az optikai cseltől mintha felénk nyúlnának a póklábszerűen törő fekete rácssorok. A rétegek a fekete-fehéren túl színesednek, és különböző variációkban kerülnek egymásra. Alkalmi közöségükben a másik színétől megfestve, átfedve, betakarva teremtenek újabb és újabb színfoltokat, amelyek – hiszen a „konstruktív, konkrét, strukturális” művészet tudományos éthoszu – , főleg négyzetek (RÁKÓCZY GIZELLA, NÉMETH MELITTA, PIERO DORAZIO, HAÁSZ ISTVÁN, és GYARMATHY TIHAMÉR Bartók hommage-a). A színrétegek között éppolyan sok az átfedés, mint sok,

1 www.osas.hu

2 Részlet a kiállítás sajtószövegéből. A kiállítássorozat rendezője: Maurer Dóra.

az utóbbi években keletkezett munka között. *Overlappings* – nem véletlenül: alkotóik zöme Maurer Dóra (szín, forma és fény) köpönyegéből bújt elő. A geometrikus konkrét művészet fenti éthosza nem azt jelenti, hogy a tudomány illusztrációja volna, hiszen az optikai-geometrikus jelenségek, amelyeket a művészek szisztematikusan feltérképeznek, a pusztán látásban, az érzékelés transzparens közegében léteznek. Ahogy Dékei Kriszta egy korábbi OSAS-kiállítás kapcsán írta: „a konkrét művészet alkotásai nem a »valóság«, a természet leképzései vagy ábrázolásai, mégis olyan, mértani elemekből, absztrahált tárgyi tulajdonságokból kiinduló művek, amelyek új, addig nem létező valóságokat hoznak létre.”³²

Az új valóság megteremtésének igénye pedig az avantgárdban gyökerezik, így szerepel a nagy elődök közül MOHOLY-NAGY LÁSZLÓ vagy NICHOLAS SCHÖFFER

3 Dékei Kriszta: *Kifordítom, befordítom*. (A konstruktív, konkrét, strukturális kerestetik című kiállításról [Vasarely Múzeum, 2009.05.20–09.13.]) http://www.revizoronline.com/hu/cikk/1603/konstruktiv-konkret-strukturalis-kerestetik-2-vasarely-muzeum-budapest/?cat_id=2&first=0

is. És persze miért is maradna ki VASARELY, mint ahogy magától értetődően találkozhatunk az OSAS-tag „nagy öregek”, HAÁSZ, GÁYOR, KONOK, MAURER, NÄDLER munkáival is.

A transzparencia feltérképezésének monografikus igénye sommázatokhoz vezet. Régóta tudjuk, hogy a kép: ablak. Ablakkeretben színes ablakszemek: ABONYI ALMA installációja játszik. De ha a rendezett vizsgálódásban a kép lényege felfénylik, arany csordulhat a résnyre nyitott ablakszárnyak hajlataiban (GÁYOR TIBOR: *Q 4/4 D V 1972/1988*). A misztikus tapasztalat egészen konkrét megfogalmazásban is színfolt e Wunderkammer-palettán: VERA RÖHM hármasszoborcsoportja a Golgotán megfeszítettnek állított naplementés áhítat. Azért jellemzően szigorúbbak a transzparencia szerkezetek: kristály-precizitásúak (PAIZS PÉTER: *Ködkristály*), matematikai és geometriai törvényeket szabnak maguknak (HELLMUTH BRUCH: *Függőlegesek, progressziók, vertikálisok*), a gép pontosságát éltetik (JOLÁTHY ATTILA: *A nagy készülék*). Láthatatlanul pulzál bennük az információ, mint áramkörben az elektromosság, akár Nicolas Schöffer aprócska, derengő *Térreliefjein*. A transzparencia a láthatatlan és átlátszó térerő, amit EVA SÁRKÓZI PUSZTAI igyekszik grafikáin megjeleníteni.

A színes átlátszóság rengeteg fény- és anyagkísérletet megenged – üveggel (ULI POHL), üveggöckébe öntött aranylő fával (Vera Röhm), műanyaggal (REGINE SCHUMANN: *Szintükör keret III. és IV.*). E mindennapi életvilágból származó anyagok felhasználása – ahogy ANDRÉ KERTÉSZ optikai torzulásokat elképő fotói – ellentmond a konkrét művészeti alaptézisnek, mely szerint a műtárgyban „a készítés és a felmutatás egybeesik”. DIETFRIED GERHARDUS tétele, mely a *Példázat (exemplifikáció) mint művészet* című, 2007–8-as OSAS-kiállítás katalógusából való⁴³, Abonyi Alma ablakkeretére éppúgy nem áll, mint ahogy Halász Péter Tamás *Highwayére* sem, ahol visszapillantó tükrökben látjuk a végtelenbe tartó vörös autólámpa-párhuzamosokat. De minek is kérnénk számon orthodox elveket ahelyett, hogy annak örvidenénk: előkelő pozíciókat birtoklunk a konkrét művészet nemzetközi világában, mely lassan egy évszázada él, fejlődik, és nem hullad bele a puszta variáció szürke unalmába. Hiszen a *Transzparencia* éppen azt mutatja meg, milyen meglepő kombinációkat dobhatnak még ki a sokszínű kockák.

4 Dietfried Gerhardus: *Bevezető, a konkrét művészet alapjairól* (ford. Maurer Dóra), Balkon, 2007/9.

Pelesék Dóra

„Változtass gyönyörűvé!” (III.)

5. Divat és képzőművészet összefüggéseiről – Néhány újabb médiaműfaj hatása a kortárs magyar képzőművészetre

Az öltözködés, a saját – másokétől lehetőleg különböző – stílus megteremtése az önreprezentáció talán legalapvetőbb, legközvetlenebb, a szó szoros értelmében véve legszembetűnőbb formája. A (divatos) ruhákba bújtatott test korlátlan terepe az önkép kialakításának, és egyúttal lehetőség az ideálisnak tétélezett énkép mások felé történő vizuális közvetítésére is. A divatkövetést, akárcsak az éppen az aktuális trend(ek) figyelmen kívül hagyását egyszerre tekinthetjük akaratlagosan irányítható – ennyiben tehát „veszélytelen” – (szerep)játéknak, illetve az egyéni „identitásprojekt” releváns összetevőjének. Napjainkban a divatos, vagyis a divat aktuális attribútumait magán viselő test identifikációs objektummá válásának folyamatában a fogyasztói társadalomban zajló gazdasági és kulturális változások mellett valószínűleg kiemelkedő szerepet játszik az a tendencia, hogy egyes (újabb) médiaműfajokban (televíziós műsorokban, divat témájú internetes oldalakon, reklámokban stb.) akaratlanul is gyakorta találkozunk az egyedi stílus tudatos megteremtésére való felszólítással.

Bár az öltözködés kezdettől fogva központi jelentőséggel bírt az ember minidenkori ön(re)prezentációjában, a 2000-es évek közepétől kezdve a megjelenésre irányuló médiafigyelem látványosan megsokszorozódott. Világszerte televíziós műfajok specializálódtak arra, hogy öltözködési tanácsokkal, stílus-tippekkal segítsék a nézőket – avagy a potenciális (divat)fogyasztókat. A hétköznapi nők külsejének, stílusának átalakítását és/vagy drasztikus megváltoztatását célzó reality adásokban, fiatalító vagy átváltoztató show-kban¹ az előnyös megjelenés elérendő célként, ugyanakkor kockázatos, felelősségteljes, különös körülményt igénylő feladatként jelenik meg. A résztvevők testének tökéletesítésére irányuló stratégiák (pl. fogyókúra, testedzés, testmanipulációs eljárások stb.) között e műsorokban kiemelt szerep jut az önkifejezést, az egyéniséget és a trendkövetést egyaránt szolgáló öltözködésnek. E médiaműfajok üzenete szerint a „jól” felöltözött, a divat elemivel kiegészített vagy elfedett test egyfajta külső védettséget élvez: a külvilág szemében sikeres, elismert, tetszetős, irigylésre méltó tulajdonságokkal asszociálható személyt sejtet. Ellenben az önmagát elhanyagoló, és/vagy a divatot nem követő egyénnek szükségszerűen számolnia kell a társadalmi megbélyegzés folyamatosan fenyegető veszélyével.

Nyilvánvalóan túlzás lenne azt állítani, hogy kizárólag ezen új műsorszínpadok, vagyis a nők stílusának, testének alakíthatóságát és átalakítását bemutató, a tudatos, igényes öltözködés fontosságát (is) hangsúlyozó realityk gyakorolnak konkrét és közvetlen hatást egyes hazai, kortárs művészek divattal kapcsolatos munkáira. Úgy vélem azonban, hogy az említett műsorok – különösen azok direkt és indirekt formában megnyilvánuló test- illetve divatfilozófiája, valamint a divat témájának kiemelt kezelése okán – feltétlenül szemléletformáló erővel bírnak egy igen széles befogadói közönség, így a társadalmi-kulturális változásokra érzékenyen reagáló művészek számára is. Meggyőződésem továbbá, hogy a szóban forgó televíziós műfajok által közvetített divat-szemlélet – a divat aktuális jelenségeinek valós időben történő megosztására és interaktív kommentálásra szerveződött, a jelenlegi trendformálásban kiemelt szerepet játszó online divatblogok népszerűsége mellett – hozzájárul ahhoz, hogy az önmeghatározás terepeként funkcionáló divat egyre inkább a művész(et)i érdeklődés középpontjába kerülhessen, a művészeti gondolkodás és kísérletezés új terepévé válhasson.

A következőkben konkrét munkákon, projekteken, a divathoz kapcsolódó művészeti kezdeményezéseken keresztül kíséreltem meg áttekinteni a kortárs magyar képzőművészet összefüggéseit néhány újabb médiaműfajjal.

¹ Az alábbi műsorokban kiemelt szerep jut a divatnak, a stílusformálásnak, illetve a test optikai manipulálásnak: *Mutasd a ruhádat!* (reality-sorozat, Nagy-Britannia–HU, Viasat3); *Randikommandó* (párkereső műsor, HU, VIVA TV, 2008); *Meztelenül is szép vagyok* (átalakító reality, Nagy-Britannia, 2006); *Szeretem a testem!* (életmód tanácsadó tv-sorozat, HU, Viasat3, 2010); *10 évvel fiatalabb: A kihívás* (átváltató show, Nagy-Britannia, 2004); *10 év 10 nap alatt* (fiatalító show, HU, Viasat3, 2010).